

Stavkirker

- ▶ Riksantikvarens stavkirkeprogram ble avsluttet i 2015.
- ▶ 130 millioner kroner har restaureringen kostet (2001-2015).
- ▶ Det er gjort arbeid på alle de 28 stavkirkene i landet.
- ▶ 17 av stavkirkene er menighetskirker. Tre er eid av museer. Fortidsminneforeningen eier åtte.
- ▶ I middelalderen var det over 1.000 stavkirker i Norge
- ▶ Da var det også stavkirker i flere land i den nordvestre delen av Europa.
- ▶ Tilbake er de 28 i Norge.
- ▶ Hedared stavkirke i Sverige er den eneste bevarte utenfor Norge som opprinnelig er bygget der.
- ▶ Byggeskikken står i en særstilling internasjonalt.

Kilde: Kristin Bakken (red.):
Bevaring av stavkirkene. Håndverk
og forskning (Pax forlag)

Den eneste utenfor Norge

Hedared

Hedared stavkirke, Borås kommune, Västra Götalands län, Sverige. Eneste bevarte stavkirken utenfor Norge som opprinnelig er bygget der. Byggeår 1501-1505.

Foto: Tor Svensson/
Wikipedia Commons

Trenger 13 millioner

Fortidsminneforeningen eier åtte stavkirker. Nå vil de ha status som museum og drive forskning.

Fortidsminneforeningen har mottatt støtte fra staten siden 1800-tallet fordi foreningen i praksis var landets Riksantikvariat. Disse oppgavene ble overtatt av Riksantikvaren da embetet ble opprettet i 1912. Foreningen er fortsatt kirkeeier og beholdt derfor ansvaret for sine bygg, deriblant stavkirkene.

Får nei. Fortidsminneforeningen har i dag støtte som en frivillig organisasjon innen kulturminnevernet. Til de åtte kirkene hadde de 155.000 besøkende i 2015. 13 millioner kroner årlig er det de trenger.

– Vi driver i praksis en museumsdrift, men vi har fått nei på våre søknader til Kulturdepartementet om status som museum. Får vi det, kan vi starte med stavkirkeforskning. Nå har vi ikke ressurser til det. Vi har en brøkdel av de midlene vi ville hatt dersom vi var museum, sier generalsekretær Ola Fjeldheim.

– Vil 13 millioner gi tilstrekkelig forskning?

– Vi må tenke på det som såkornmidler som vi kan bruke for å hente midler fra andre steder. Jeg er trygg på at vi kan hente midler fra det private næringsliv, men da må vi kunne legge penger på bordet selv, mener Fjeldheim.

Ingen kø. Hadde denne kulturarven stått andre steder i verden, mener han finansfolk ville stått i kø for å finansiere forskningen, slik er det ikke her. Han vet at flere forskningsmiljøer er interesserte i å bli med. Behovet for forskning er han ikke i tvil om.

– Vi tror at vi vet det meste om våre mest ikoniske bygninger. Sannheten er at det er veldig mye vi ikke vet, sier han.

Som eksempel peker han på at vi bruker mye penger på tjærebehandling av kirkene uten helt å vite hvordan det gjøres best mulig.

– Jeg mener vi ikke har full kunnskap hvordan tjæren skal fremstilles og når den bør påføres. Vi har søkt midler til å bygge kunnskap om det i samarbeid med flere av museene. Det handler om forskning i praksis, sier Fjeldheim.

Få midler. Norsk institutt for kulturminneforskning er et av fagmiljøene som har kompetanse på stavkirker. Etter at stavkirkekeesperten Ola Storsletten gikk av med pensjon, er han ikke blitt erstattet.

Forsker Annika Haugen leder Bygningsavdelingen ved Niku. Hun deler Riksantikva-

– Får vi status som museum kan vi starte med stavkirkeforskning, sier generalsekretær i Fortidsminneforeningen Ola Fjeldheim.

rens bekymring for stavkirkeforskningen.

– Vi skulle gjerne hatt midler til å sørge for at kompetansen blir overført til neste generasjon, men de midlene finnes ikke, sier hun.

Niku er en stiftelse som i stor grad er avhengig av å trekke inn midler gjennom eksternt finansierte forskningsprosjekter og konsulentoppdrag. Etter at Riksantikvarens stavkirkeprogram er fullført, er det lite å hente fra den kanten.

– Det er vanskelig å få bevilget midler fra Norges forskningsråd til dette fagfeltet. At stavkirkekompetansen nå er spredt litt her og der, er beklagelig siden stavkirkene er et stort nasjonalt og også internasjonalt ansvar, sier Haugen.

Spleiselag. KA er en kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon. Den norske kirke eier 17 av våre stavkirker. Dnk er også medlem i KA der Oddbjørn Sørmoen er fagdirektør. At kirkeeierne som knapt har penger til vedlikehold, skal ta ansvar for forskningen, har han liten tro på. Ifølge Sørmoen må det i så fall være å løfte saken gjennom Stavkyrkjeeigarforum. Dette forumet består av KA, kirkelige fellestråd som eier stavkirker, Fortidsminneforeningen, som eier åtte kirker, og museene, som eier tre.

Med midler fra Kulturdepartementet jobber KA med saker som har med vedlikehold, brann- og klimasikring av kirkene å gjøre. Sammen med Riksantikvaren finansierte KA kartlegging av kirkeklokker fra middelalderen. Likeledes er KA involvert i finansieringen av et doktorgradsarbeid på kirkebranner og kirker som identitetsskapende symbol. Sørmoen understreker at KA ikke er en forskningsinstitusjon.

– Vi er interessert i at det forskes på stavkirkene, og jeg ser ikke bort fra at KA kan være med på et spleiselag for å finansiere slik forskning dersom det kan løfte kunnskapen om vedlikehold av kirkene, sier Sørmoen.

Vårt Land